

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).22
УДК 37.011.3–051

Грибан Г.П.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення
Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир
ORCID: 0000-0002-9049-1485

ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОДНА З ВИМОГ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО ТРЕНЕРА

У статті розкрито проблемні питання формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх тренерів у сучасних видах спорту. Обґрунтовані питання професійного мовлення сучасного тренера. Доведено, що формування професійно-комунікативних компетентностей сучасних тренерів має розглядатися як цілісна система взаємопов'язаних компонентів. Встановлено, що професійно-комунікативна компетентність тренера є динамічною комбінацією знань, умінь, практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних, громадянських і вольових якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність тренера успішно здійснювати професійну діяльність на різних рівнях від дитячо-юнацьких спортивних шкіл до національних збірних команд країни. Знання мови – це один із компонентів професійної підготовки тренера, адже мова виражає думку, є засобом пізнання і

діяльності, тому правильному професійному спілкуванню тренер має вчитися протягом життя. **Мета** статті полягає в обґрунтуванні шляхів формування професійно-комунікативної компетентності у сучасних тренерів зі спорту. Формування комунікативної компетентності має опиратися на такі категорії: зміст мовлення, структуру мовлення, комунікативну вправність, звукове оформлення, практичну спрямованість, імідж майбутнього тренера. Отже, мовленнєва діяльність – це об'єктивний процес, оскільки він стосується носіїв мови, і водночас – це суб'єктивний процес, який реалізується завдяки мовленню суб'єкта. У педагогічному формульованому експерименті взяло участь 106 здобувачів факультету фізичного виховання і спорту Житомирського державного університету імені Івана Франка, (експериментальна група – $n=54$; контрольна група – $n=52$). Зміст навчального процесу в експериментальній групі передбачав засвоєння знань майбутніми тренерами з основної і вибіркової компонент з освітньої програми 017 – фізична культура і спорт, проходження тренерської практики та захисту кваліфікаційної роботи. Засоби формування професійно-комунікативної компетентності, які були запроваджені в освітній процес експериментальної групи покращили спеціальні знання за обов'язковими компонентами освітньої програми на 27,74 бала за різниці достовірності $P < 0,001$ та за вибілковими компонентами на 25,92 бала при $P < 0,001$.

Ключові слова: професійно-комунікативна компетентність, комунікація, спілкування, тренер, здобувач, професійна діяльність.

Hryban H. Professional and communicative competence as one of the requirements for the formation of a modern coach's personality. The article deals with the problematic issues of forming the professional and communicative competence of future coaches in modern sports. The issues of professional speech of a modern coach are substantiated. It is proved that the formation of professional and communicative competencies of modern coaches should be considered as an integral system of interrelated components. It is found that the professional and communicative competence of a coach is a dynamic combination of knowledge, skills, practical skills, ways of thinking, professional, ideological, civic and volitional qualities, moral and ethical values, which determines the ability of a coach to successfully carry out professional activities at different levels from children's and youth sports schools to national teams of the country. Knowledge of language is one of the components of a coach's professional training, because language expresses thoughts, is a means of cognition and activity, so a coach must learn proper professional communication throughout his or her life.

The purpose of the article is to substantiate the ways of forming professional and communicative competence of modern sports coaches. The formation of communicative competence should be based on the following categories: speech content, speech structure, communicative skill, sound design, practical orientation, and the image of the future coach. Thus, speech activity is an objective process, as it concerns native speakers, and at the same time it is a subjective process that is realized through the subject's speech. The pedagogical formative experiment involved 106 students of the Faculty of Physical Education and Sports of the Ivan Franko Zhytomyr State University (experimental group - $n=54$; control group - $n=52$). The content of the educational process in the experimental group included the assimilation of knowledge by future coaches on the main and selected components of the educational program 017 - Physical Culture and Sports, the coaching practice and the defense of qualification work. The means of forming professional and communicative competence, which were introduced into the educational process of the experimental group, improved special knowledge of the mandatory components of the educational program by 27.74 points with a difference in reliability of $P < 0.001$ and by 25.92 points at $P < 0.001$ for the selected components.

Key words: professional and communicative competence, sociability, communication, coach, student, professional activities.

Постановка проблеми. Одним із важливих аспектів формування професійно-комунікативної компетентності сучасного тренера є підвищення ефективності його комунікації в професійній діяльності, де здійснюється передача значного обсягу важливої інформації. Володіння професійно-комунікативною компетентністю на високому рівні дозволяє тренеру вільно спілкуватися, встановлювати ділові контакти, проводити наради, бесіди, переговори, що сприяють ефективному діловому та професійному взаєморозумінню. Назріла нагальна потреба проведення відповідних наукових досліджень у закладах вищої освіти для вивчення і впровадження нових технологій навчання здобувачів факультетів фізичного виховання з метою удосконалення професійно-комунікативних компетентностей. Вирішення цієї проблеми спонукає до створення і реалізації науково обґрунтованої педагогічної системи, яка надасть можливість забезпечити якісно новий зміст організації й управління процесом формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх тренерів з різних видів спорту.

Аналіз джерел. Формування професійно-комунікативної компетентності сучасного тренера відбувається під час спілкування та безпосередніх зв'язків суб'єктів комунікації, їх прямих контактів: «тренер – спортсмен», «тренер – спортивний колектив чи команда», «тренер – тренер», «тренер – суддя», «тренер – група тренерів», «тренер – представники адміністрації», «тренер – батьки спортсмена, представники громадськості, суб'єкти управління сферою фізичної культури і спорту, випадкові суб'єкти» тощо.

Термін «компетентність» (лат. *competentia* – «спільно добиватися, досягаю, відповідаю, підходжу») є похідним від слова «компетентний», що означає, в свою чергу: володіє компетенцією, досвідчений в певній галузі. «Компетентність» в науковій літературі тлумачиться по-різному: як синонім професіоналізму; як готовність фахівця включатися в певну діяльність і як атрибут підготовки до майбутньої професійної діяльності. Згідно з великим тлумачним словником сучасної української мови термін «компетентність» тлумачиться як «поінформованість, обізнаність, авторитетність» [2, с. 506]. Компетентність тренера визначає рівень його поінформованості у своїй професійній діяльності, результат професійного досвіду, що забезпечує глибоке знання своєї професійної діяльності, сутності і особливості тренерської роботи, наявність способів та засобів досягнення цілей, здатність правильно оцінювати нестандартні ситуації у процесі змагальної діяльності і знаходити нові рішення в екстремальних умовах змагання і приймати у зв'язку з цим вірне рішення.

Сутність поняття професійно-педагогічної комунікації тренера пов'язано із термінами «спілкування» та «комунікація». Спілкування – це обмін інформацією, взаємодія та взаємовплив тренера і спортсмена, кожен із яких виступає активним суб'єктом. Спілкування між тренером і спортсменом передбачає розвиток особистості, взаєморозуміння або непорозуміння між ними або спортивним колективом [6, 7, 10].

Комунікативна компетентність як професійність сучасного тренера складається з таких компетенцій: мовленнєва (говоріння, розуміння, письмо); мовна (знання фонетики, графіки, орфографії, лексики, граматики); дискурсивна (комунікативні вміння, пов'язані з умовами реалізації окремих мовленнєвих функцій із застосуванням адекватних мовних моделей); соціокультурна та соціолінгвістична (знання, уміння використовувати у спілкуванні та пізнанні в соціумі); стратегічна (розвиток здатності тренера до самостійного навчання і самовдосконалення, бажання спілкуватися, слухати, розуміти інших, адекватної оцінки та самооцінки) тощо [3, 5, 11]. Тобто професійно-комунікативна компетентність тренера має розглядатися як синтез знань, умінь, навичок, цінностей, досвіду, професійних особистих якостей, які набуваються під час навчання здобувача у закладі вищої освіти та практичної діяльності.

Низка науковців [1, 4, 9, 8] розглядає професійно-комунікативну компетентність тренера як динамічну комбінацію знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних, громадянських і вольових якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність тренера успішно здійснювати професійну діяльність на різних рівнях від дитячо-юнацьких спортивних шкіл до національних збірних команд країни. У професійній діяльності тренер виступає активним суб'єктом спілкування: передає та приймає інформацію від юних спортсменів, колег і батьків, установлює контакти з ними, будує взаємовідносини на основі діалогу, розуміє і сприймає внутрішній світ дитини, прагне до максимальної реалізації здібностей кожного спортсмена та забезпечення його емоційного комфорту в навчально-тренувальному процесі та спортивному колективі.

Знання мови – це один із компонентів професійної підготовки тренера, адже мова виражає думку, є засобом пізнання і діяльності, тому правильному професійному спілкуванню фахівець вчиться протягом життя. Знання мови професії підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися у складній професійній ситуації та у контактах з представниками своєї професії [5, с. 159]. Загальний мовленнєвий розвиток здобувача під час навчання у закладі вищої освіти визначається якісним рівнем його мовленнєвої культури, що виявляється як у професійній діяльності, так і в процесі його самореалізації у навчанні, досягненні поставленої мети, осмисленні сутності професійної діяльності.

Аналіз сучасної теорії комунікативної підготовки майбутніх тренерів, дозволяє стверджувати, що недостатньо вивчено та розроблено теоретичні засади формування у здобувачів закладів освіти комунікативної компетентності.

Мета статті полягає в обґрунтуванні шляхів формування професійно-комунікативної компетентності у сучасних тренерів зі спорту.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі аналізу підходів учених до трактування понять «комунікативна компетентність», «професійна компетентність» тощо нами визначено ключову дефініцію нашого дослідження: професійно комунікативна компетентність сучасного тренера – це інтегративне особистісне утворення, яке розглядається як результат сформованості професійних компетенцій та особистісних якостей (доброзичливість, тактовність, рішучість, об'єктивність, толерантність, організованість, цілеспрямованість, ініціативність, сміливість тощо) сучасного тренера, котрі дозволяють встановлювати психологічний контакт із спортсменами, їхніми батьками та колегами; логічно, науково та стисло передавати предметну інформацію; керувати процесом спілкування та організувати педагогічно доцільну взаємодію в навчально-тренувальному середовищі; виховувати гармонійно розвинену особистість, творчо вирішувати педагогічні завдання, що виникають у навчально-тренувальному процесі та під час спортивних змагань.

Структура професійно-комунікативної компетентності тренера включає когнітивний, емоційний та поведінковий компоненти. Когнітивний компонент виявляється у психічних процесах, пов'язаних із пізнанням оточення і самого себе; представляє систему знань про сутність, структуру, функції та особливості спілкування взагалі та професійного, зокрема. Емоційний компонент проявляється в різноманітних емоційних станах, задоволеності або незадоволеності собою, спілкуванні з партнером, емоційній чутливості до іншої людини, емпатії, готовності вступати в особистісні, діалогічні взаємини. Поведінковий компонент визначає вчинки, способи та стилі оволодіння простором, проявляється у невербальній та вербальній комунікації; включає загальні та професійно-специфічні комунікативні уміння, які дозволяють успішно встановлювати контакт із співрозмовником, адекватно пізнавати його внутрішні стани, керувати ситуацією взаємодії з ним, застосовувати конструктивні стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях.

Підходи до проблеми формування професіоналізму сучасного тренера з чіткою орієнтацією на комунікативну компетентність передбачають безпосереднє спілкування з учнями, батьками, колегами, суддями, організаторами змагань тощо. При формуванні комунікативної компетентності слід опиратися на такі категорії: зміст мовлення (новизна, актуальність, конкретність, цільова спрямованість), структура мовлення (тривалість звучання, використання термінів, дублетів, знання термінів та елементів), комунікативна вправність (інформативність, правильність, логічність, точність, чистота, доречність, виразність), звукове оформлення (орфоепічні норми, морфологічний та синтаксичний аспекти), практична спрямованість (акцентування на потрібній інформації, переконливість, ясність викладу), імідж майбутнього тренера як представника еліти сучасного суспільства (професіоналізм, ставлення до учнів, колег, ерудованість, емоційність, стиль мовлення). Отже, мовленнєва діяльність – це об'єктивний процес, оскільки він стосується носіїв мови, і водночас – це суб'єктивний процес, який реалізується завдяки мовленню суб'єкта.

Проведені у 2019–2021 роках експериментальні дослідження, в яких взяло участь 106 здобувачів факультету фізичного виховання і спорту Житомирського державного університету імені Івана Франка, були спрямовані на формування професійно-комунікативної компетентності (експериментальна група, $n=54$), здобувачі контрольної групи ($n=52$) навчалися за традиційною системою освітнього процесу університету.

Зміст навчального процесу в експериментальній групі передбачав засвоєння знань майбутніми тренерами з основної і вибіркової компонент з освітньої програми 017 фізична культура і спорт, проходження тренерської практики та захисту кваліфікаційної роботи з поглиблення професійних знань здобувачів з навчальних дисциплін та основних комунікативних понять, що удосконалювало їхні правописні й орфоепічні вміння й навички, знайомило з основами риторичної майстерності й культури професійного спілкування, правилами професійної етики, забезпечувало оволодіння термінологією з різних видів спорту, педагогіки і психології спілкування, передбачало вироблення навичок контролю й самоконтролю за власним спілкуванням. В процесі формування педагогічного експерименту було враховано знання мови, фаху, рівень опанування професійною мовою, спортивною термінологією. Водночас із підвищенням рівня знань майбутніх тренерів підвищувалися вимоги і до спілкування. Для тренерів це означало вільно використовувати необхідні слова, вирази і команди у конкретних ситуаціях як навчально-тренувальної, так і змагальної діяльності, влучно добирати і вільно володіти лексику різних видів спорту, не допускати стильового і стилістичного дисонансу, вільно виражати свою думку.

Формування професійно-комунікативних компетентностей майбутніх тренерів під час освітнього процесу було спрямовано на оволодіння здобувачами ґрунтовними знаннями, уміннями та навичками з дисциплін основної освітньої компоненти, а саме: основи професійної комунікації іноземною мовою, філософія науки, теорія та методика педагогічної діяльності, психологія педагогічної діяльності, професійна діяльність тренера, сучасні аспекти управлінської діяльності у сфері фізичної культури і спорту, теорія і методика спортивно-підготовки, спортивна метрологія, анатомія положень та рухів, олімпійський та професійний спорт, методика і методологія наукових досліджень, спортивні споруди і обладнання, творча робота з теорії і методики спортивного тренування, спортивно-педагогічне вдосконалення в олімпійських і професійних видах спорту. Було застосовано такі форми підготовки: лекції, практичні заняття, індивідуальна та самостійна робота, виробнича практика, де було використано активні методи навчання та тренування спортсменів.

Побудова практичних, семінарських та самостійних занять за освітньою програмою передбачала формування професійних та комунікативних компетентностей майбутніх тренерів. Розвиток інтегральної компетентності був спрямований на формування здатності майбутніх тренерів розв'язувати задачі дослідницького та інноваційного характеру у сфері різних видів спорту. При цьому комунікативна компетентність майбутнього тренера була скерована на: орієнтацію спілкування в різних спортивних ситуаціях; використання знань і життєвого досвіду ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе та видозміни психічних станів, міжособистісних стосунків між спортсменами, тренерами та організаторами і суддями змагань.

Формування професійно-комунікативної компетентності в процесі педагогічного експерименту було взаємопов'язано з розвитком у здобувачів загальних компетентностей, а саме: здатність діяти соціально, відповідально та свідомо під час професійної діяльності; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел та уміння її використання під час спілкування з спортсменами, батьками, колегами тощо; здатність до адаптації та дії в новій ситуації, володіння чітким мовленням; здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми використовуючи монолог та діалог; здатність генерувати нові ідеї та вміння їх донести до спортсменів; здатність розробляти плани тренувальної діяльності, тактичні схеми та управляти ними в різних ситуаціях змагальної діяльності; здатність мотивувати юних спортсменів, тренерів, колег та рухатися до спільної мети; здатність працювати в міжнародному контексті, володіти однією із міжнародних мов.

Для кращого оволодіння професійно-комунікативними компетентностями від здобувачів – майбутніх тренерів вимагалось: аналізувати особливості, протиріччя та перспективи розвитку сучасного спорту, критично осмислювати проблеми у цій галузі; приймати ефективні рішення щодо вирішення проблем в спорті, генерувати та порівнювати альтернативи, оцінювати ризики та ресурсні потреби; вільно обговорювати результати професійної діяльності, досліджень та інноваційних проектів в спорті державною та іноземною мовами усно і письмово; зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань спорту до фахівців і нефахівців, зокрема до юних спортсменів; розробляти і викладати спеціалізовані навчальні дисципліни у закладах освіти; відшукувати необхідну інформацію у науковій літературі, базах даних, інших джерелах, аналізувати та оцінювати інформацію; застосовувати сучасні цифрові технології та спеціалізоване програмне забезпечення, методи статистичного аналізу даних для розв'язання складних завдань в спорті.

Проведений констатувальний експеримент показав, що високим рівнем сформованості професійно-комунікативної компетентності володіють лише 3,7–5,8 % майбутніх тренерів зі спорту, достатній рівень має 11,1–13,5 %, середній до 35,2 %, низький – 50,0 %. Впровадження засобів формування професійно-комунікативної компетентності в освітній процес майбутніх тренерів та створення комунікативно-зорієнтованого освітнього середовища в експериментальній групі призвело до значного зростання рівня опанування професійно-комунікативними компетентностями в спорті (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні сформованості професійно-комунікативної компетентності майбутніх тренерів зі спорту упродовж педагогічного формувального експерименту (у %)

Рівні професійно-комунікативної компетентності	Експериментальна група (n=54)				Контрольна група (n=52)			
	До експерт.		Після експерт.		До експерт.		Після експерт.	
	Кіл.	%	Кіл.	%	Кіл.	%	Кіл.	%
Високий	2	3,7	6	11,1	3	5,8	4	7,7
Достатній	6	11,1	11	20,4	7	13,5	9	17,3
Середній	19	35,2	21	38,9	17	32,6	18	34,6
Низький	27	50,0	16	29,6	25	48,1	21	40,4

Саме знання мови є одним із компонентів професійно-комунікативної підготовки. Під час спілкування тренера зі спортсменом мова виражає його думку, є засобом пізнання спортивної діяльності. Різниця до експерименту і по його завершенні становила: за обов'язковими компонентами освітньої програми – 27,74 бала за різниці достовірності $P < 0,001$ та за вибілковими компонентами – 25,92 бала при $P < 0,001$ (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка формування теоретичних знань з професійно-комунікативних компетентностей у майбутніх тренерів з видів спорту впродовж педагогічного формувального експерименту (n=54, у балах)

Компоненти освітньої програми	До експерименту	Після експерименту	Різниця	Достовірність різниці	
	$\bar{X} \pm \sigma$	$\bar{X} \pm \sigma$		t	P
Обов'язкові	53,4 ± 6,41	81,14 ± 7,63	27,7 4	4. 52	< 0.001
Вибіркові	51,73 ± 7,13	77,65 ± 7,56	25,9 2	4. 17	< 0.001

Дослідження підтвердили, що теоретичні знання стали основою для активізації свідомості здобувачів і визначили рівень їх потреб до оволодіння професійно-комунікативними компетентностями. Засвоєння теоретичних знань стимулювало здобувачів до аналізу фактів, їх узагальнення та висновків, активізувало їхню здатність до ретроспективного пошуку інформації, її систематизації, аналізу і синтезу, накопичення індивідуального інформаційного досвіду. Окрім того, опанування теоретичного розділу залучає здобувачів до пізнання цінностей спорту, розвиває і формує культурний потенціал особистості здобувача, розширює його світогляд, підвищує духовність, сприяє формуванню активної життєвої позиції та удосконалення своїх мовленнєвих можливостей під час спілкування з учнями, батьками та своїми колегами.

Формування комунікативних умінь буде тим ефективніше, чим глибше особистість майбутнього тренера оволодіє комунікативними знаннями і відповідними навичками – автоматизованими усвідомленими діями, що сприяють швидкому й точному відображенню комунікативних ситуацій як у навчально-тренувальній діяльності, так і під час змагань.

Висновки. 1. Аналіз літературних джерел розкриває різні погляди на тлумачення поняття «комунікативна компетентність» та «професійно-комунікативна компетентність майбутніх тренерів» як інтегральну якість здобувача, що виявляється в загальній здатності та готовності до користування засобами мови, закономірностями їх функціонування для побудови та розуміння мовленнєвого висловлювання в контексті майбутньої професійної діяльності тренера зі спорту.

2. Ефективність формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх тренерів зі спорту залежить від урахування загальнодидактичних і специфічних принципів, змісту навчання та науково-методичного супроводу, інтерактивності навчання, моделювання відібраного змісту навчання з метою формування професійної комунікації та спрямованості освітнього процесу, використання комунікативної практики для засвоєння теорії мови і мовлення, ефективних форм навчання (комунікативний тренінг, самостійна робота, практичні заняття), продуктивних методів та засобів навчання.

3. Проведений педагогічний формувальний експеримент підтвердив ефективність запропонованих засобів формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх тренерів зі спорту: до здобувачів з високим рівнем сформованості професійно-комунікативної компетентності в експериментальній групі віднесено 11,1 %, до достатнього – 20,4 %, середнього – 38,9 %, низького – 29,6 % здобувачів. У той же час у контрольній групі показники отримані суттєво нижчі, а саме: з високим рівнем 7,7 %, достатнім – 17,3 %, середнім – 34,6 %, низьким – 40,4 %. Окрім того, суттєво в експериментальній групі покращилися спеціальні знання за обов'язковими компонентами освітньої програми на 27,74 бала за різниці достовірності $P < 0,001$ та за вибірковими компонентами на 25,92 бала при $P < 0,001$. Педагогічний формувальний експеримент підтвердив, що рівень сформованості професійно-комунікативної компетентності майбутніх тренерів з різних видів спорту суттєво підвищився, тоді як у здобувачів контрольних груп немає достовірних відмінностей.

Перспективи подальших досліджень спрямовані на розробку методики формування професійно-комунікативних компетентностей в процесі практичних занять з різних видів спорту.

Список використаних джерел

1. Богдан Ж., Середа Н., Солодовник Т. Формування комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти: монографія. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 262 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з доп. і допов.) [Укл. і голов. ред. В.Т.Усел]. К. : Ірпінь: втф «Перун», 2005. 1728 с.
3. Вигранка Т. В. Мовленнєва компетентність як базовий показник професійної компетенції майбутніх викладачів. *Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16–17 грудня 2016). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2016. С. 63–64.
4. Касярум К.В. Комунікативна компетентність викладача вищої школи. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2015. № 2 (15). С. 24–27.
5. Кондрацька Г.Д. Методологічні основи формування професійно-мовленнєвої культури майбутніх фахівців з фізичного виховання у вищих навчальних закладах освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова*, 2017. Випуск 5 К (86) 17. С. 159–162.
6. Конох, А. П. Професійна педагогічна компетентність майбутніх фахівців фізичної культури і туризму. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*, 2014, 1(12), С. 180–183.
7. Писаревський І.М. Професійно-комунікативна компетентність (в туризмі): підручник. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. 2017. 175 с.
8. Стеценко Н. М. Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця. *Педагогічний альманах*. 2016. Вип. 29. С. 185–191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedal_m_2016_29_31.
9. Черезова І. О. Комунікативна компетентність як інтегральна якість особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2014. Вип. 1. Т. 1. С. 103–107.

10. Griban, G., Vasylieva, S., Verbovskiy, I., Liashevych, A., Lupaina, I., Grechanyk, O., Temchenko, O., Vysochan, L., Skyryda, T., Denysenko, A. Formation of Professional and Communicative Competencies in Future Coaches in Olympic and

11. Vardanian A. O. Theoretical basis of the formation process of a professional foreign language communicative competence of students of medical higher educational institutions. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2016. № 88. P. 55–59.

References

1. Bohdan Zh., Sereda N., Solodovnyk T. (2020). Formuvannya komunikatyvnoyi kompetentnosti studentiv zakladiv vyshchoyi osvity: monohrafiya [Formation of communicative competence of students of higher education institutions: monograph]. Kharkiv : Drukarnya Madryd, Ukraine, 262.
2. V.T.Usel (Ed.) (2005). Velykyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy (z dop. i dopov.) [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language (with supplements and supplements)]. K.: Irpin: Vtf "Perun", Ukraine, 1728.
3. Vygranka T. V. (2016). Vyhranka T. V. Movlennyye kompetentnist' yak bazovyy pokaznyk profesiynoyi kompetentsiyi maybutnikh vykladachiv [Speech competence as a basic indicator of professional competence of future teachers]. *Psykhohihiya i pedahohika na suchasnomu etapi rozvytku nauk: aktual'ni pytannya teorii i praktyky: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (Odesa, 16–7 hrudnya 2016). Odesa: NGO "Fundatio Paedagogiae Australis", Ukraine, 63-64.
4. Kasyarum K.V. (2015). Komunikatyvna kompetentnist' vykladacha vyshchoyi shkoly [Communicative competence of a teacher of a higher school]. *Naukova skarbnytsya osvity Donechchyny – Scientific treasury of education of Donetsk region*, 2 (15), 24-27.
5. Kondratska G.D. (2017). Metodolohichni osnovy formu-vannya profesiyno-movlennyyevoyi kul'tury maybutnikh fakhivtsiv z fizychnoho vykhovannya u vyshchyykh navchal'nykh zakladakh osvity [Methodological foundations of the formation of the professional speech culture of future physical education specialists in higher educational institutions]. *Naukovyy chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Dragomanova*, 5 K (86) 17, 159–162.
6. Konoh, A.P. (2014). Profesional'na pedahohichna kompetentnist' maybutnikh fakhivtsiv fizychnoyi kul'tury i turyzmu [Professional pedagogical competence of future specialists in physical culture and tourism]. *Naukovyy visnyk Melitopol's'koho derzhavno-ho pedahohichnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Melitopol State Pedagogical University*, 1(12), 180-183.
7. Pisarevskiy I.M. (2017). Profesiyno-komunikatyvna kompetentnist' (v turyzmi): pidruchnyk [Professional and communicative competence (in tourism): textbook]. Kharkiv, Ukraine. 175.
8. Stetsenko N.M. (2016). Komunikatyvna kompetentnist' yak skladova profesiynoyi pidhotovky suchasnoho fakhivtsya [Communicative competence as a component of professional training of a modern specialist]. *Pedahohichnyy al'manakh – Pedagogical almanac*, 29, 185–191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2016_29_31.
9. Cherezova I. O. (2014). Komunikatyvna kompetentnist' yak intehral'na yakist' osobystosti [Communicative competence as an integral quality of personality]. *Naukovyy visnyk Kherson's'koho derzhavnogo universytetu. Seriya: Psykholohichni nauky*, Issue 1. Vol, 1, 103–107.
10. Griban, G., Vasylieva, S., Verbovskiy, I., Liashevych, A., Lupaina, I., Grechanyk, O., Temchenko, O., Vysochan, L., Skyrda, T., Denysenko, A. (2022). Formation of Professional and Communicative Competencies in Future Coaches in Olympic and Professional Sports. *Journal for Educators, Teachers and Trainers*, 13(5), 145-161. doi: 10.47750/jett.2022.13.05.014. <https://jett.labosfor.com/index.php/jett/issue/view/28>
11. Vardanian A. O. (2016). Theoretical basis of the formation process of a professional foreign language communicative competence of students of medical higher educational institutions. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 88, 55–59.

